

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ'

Συνδρομή ἑτησίαν· Ἐν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ Ἰαννουαρίου ἑκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως, Ὁδοῦ Ἀγγέλου

6 Φεβρουαρίου 1883

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

[Μυθιστορία Ὀνωρίου Βαλζάκ. — Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου]

Συνέχεια ἰδί σελ. 74.

Ἀπόντος τοῦ πατρὸς τῆς, ὑπῆρξεν ἡ Εὐγενία εὐτυχῆς ὅτι ἠδυνήθη ν' ἀσχοληθῆ ἀνυποκρίτως περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς ἐξαδέλφου, καὶ νὰ δαφιλύσῃ αὐτῷ ἀφθόγους τοὺς θησαυροὺς τοῦ οἴκου τῆς, τῆς ὑψίστης ταύτης ὑπεροχῆς τῆς γυναικός, ἢν μόνον αὐτὴ ἐπιθυμῆ νὰ καθιστᾷ ἐπαισθητήν, καὶ ἐφ' ἣ μόνη συγχωρῆ τὸν ἄνδρα ὑπομένοντα τὴν ὑπερέρσην. Τρὶς ἢ τετράκις ἡ Εὐγενία μετέβη ν' ἀκούσῃ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἐξαδέλφου τῆς, ἵνα μάθῃ ἂν ἐλοιμάτο ἢ εἶχεν ἐξυπνήσει. Ὅτε δὲ τέλος ἐκεῖνος ἠγέρθη τῆς κλίνης, τὸ ἀφρόγαλα, ὁ καφῆς, τὰ ὠά, οἱ καρποὶ, τὰ πινάκια, τὸ ποτήριον, πᾶν ὅ, τι ἀπετέλει μέρος τοῦ προγεύματος, ὑπῆρξαν ἀντικείμενά τῆς μερίμνης τῆς. Μετὰ τοῦτο ἀνέδραμεν ἐλαφρόπους τὴν γηραιάν κλίμακα, ἵν' ἀκούσῃ θόρυβόν τινα ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἐξαδέλφου τῆς. Ἐνεδύστο ἡ ἔκλαιεν ἔτι; Οὕτω προύχωρησε μέχρι τῆς θύρας.

- Ἐξαδέλφει;
- Τί εἶνε ἐξαδέλφη;
- Θέλετε νὰ προγευματίσετε κάτω ἢ εἰς τὸ δωμάτιόν σας;
- Ὅπου θέλετε.
- Πῶς εἶσθε;
- Ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη, ἐντρέπομαι ὅτι πεινώ.

Ὁ δὲ διὰ τῆς θύρας διάλογος οὗτος ἦτο διὰ τὴν Εὐγενίαν ἀληθὲς μυθιστορήματος ἐπισόδιον.

— Νὰ σὰς φέρωμεν λοιπὸν ἐδῶ τὸ πρόγευμά σας, διὰ νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ πατήρ μου.

Καταβάσα δὲ ταχεῖα ὡς πτηνὸν εἰς τὸ μαγειρεῖον,

— Πῆγαινε, εἶπεν, Ἀννέτα νὰ συγυρίσῃς τὸ δωμάτιόν σου.

Ἡ κλίμαξ ἐκεῖνη, ἢν τοσάκις εἶχεν ἀναβῆ καὶ καταβῆ, κ' ἐφ' ἣς ἀντήχει ὁ ἐλάχιστος θόρυβος, δὲν ἐφαίνετο πλέον εἰς τὴν Εὐγενίαν τοσοῦτον γραιῶ ὡς ἄλλοτε. Τοῦναντίον ἔβλεπεν αὐτὴν φωτεινὴν, λαλοῦσαν, νέαν ὡς αὐτὴν, νέαν ὡς τὸν ἔρωτα ὃν ὑπηρετεῖ. Ἡ μήτηρ τῆς τέλος, ἢ καλὴ καὶ ἐπισιχῆς αὐτῆς μήτηρ, συνήνεσε καὶ αὐτὴ νὰ βοηθήσῃ τὰς φαντασίας τοῦ ἔρωτός τῆς, καὶ ὅτε ὑπηρετί-

σθη τοῦ Κάρουλο τὸ δωμάτιον, ἀνέβησαν ἀμφότεραι νὰ κάμωσι συντροφίαν εἰς τὸν δυστυχῆ. Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη δὲν παρήγγελλε νὰ τῷ φανῶσι παρήγοροι; Αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες ἦντησαν ἀπὸ τῆς θρησκείας ἄπειρα σοφίσματα, ἵνα δικαιολογήσωσι τὰς πρὸς τὸν Κάρουλον συμπαθεῖς τῶν περιποιήσεις καὶ τὴν τρυφερὰν αὐτῶν θεραπείαν. Ἡ πεπονημένη του καρδία ἠσθάνθη ζωηρῶς τὴν γλυκεῖαν ἐπαφὴν τῆς ἀπαλῆς ἐκεῖνης ἀγάπης, καὶ τῆς ἀβραῆς συμπαθείας, ἢν αἱ δύο αὐταὶ ψυχαί, αἱ τεταλαιπωρημέναι πάντοτε καὶ ἀπόκλειστοι, κατώρθωσαν ν' ἀναπύξωσιν, εὐρεθεῖσαι πρὸς στιγμὴν ἐλεύθεραι ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ὀδύνης, τῷ μόνῳ ὅπερ ἦτο εἰς αὐτὰς σύνθησις καὶ γινώριμον. Ἐκ τῆς συγγενείας λαμβάνουσα τὸ θάρρος, ἤρξατο ἡ Εὐγενία νὰ τακτοποιῇ τὴν λευκοστολὴν τοῦ ἐξαδέλφου τῆς καὶ ὅσα αὐτὸς εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἀντικείμενα, κ' ἐθαύμαζεν ἀνέτως ἕκαστον πολυτελὲς μικρολόγημα, καὶ ὅσα ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ ἀθύρωματα προσέπιπτον εἰς τὴν χεῖρά τῆς, κ' ἐκράτει αὐτὰ ἐπὶ μακρὸν ἐκ προφάσεως περιουσίας. Ὁ Κάρουλος εἶδε μετὰ βαθεῖας συγκινήσεως τὸ ὑπερ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον τῆς θείας καὶ τῆς ἐξαδέλφης του. Γνωρίζων κατὰ βάθος τὴν παρισινὴν κοινωνίαν, ἤξευρεν ὅτι, δυστυχῆς ὡς ἦτο, δὲν ἤθελεν εὔρει περὶ ἑαυτὸν ἢ ἀδιεπαρόρους μόνον καὶ ἀπαθεῖς ἀνθρώπους. Ἡ Εὐγενία ἐβράνη τότε πρὸς αὐτὸν ἐν πάσῃ τῇ λαμπρότητι τῆς ἰδιαζούσης αὐτῇ καλλονῆς, κ' ἐθαύμασεν ἀπ' ἐκεῖνης τῆς στιγμῆς τὴν ἀθωότητα τῶν ἠθῶν, ἅτινα ἐνέπαιζε τὴν προτεριαίαν. Οὕτω δέ, ὅτε ἡ Εὐγενία ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Ἀννέτας τὴν ἀργιλλόπλαστον προχοῖδα, κ' ἐκένωσε τὸν καφὲν τοῦ ἐξαδέλφου τῆς ἐν ὄλῃ τῇ ἀφελείᾳ τοῦ αἰσθήματός τῆς, προσθλέπουσα εἰς αὐτὸν μετ' ἀγαθότητος, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ παρισινοῦ ἐπλήσθησαν δακρύων. Ἐβράζε τὴν χεῖρά τῆς καὶ τὴν ἐρίλησε.

- Αἱ, τί ἔχετε πάλιν; ἠρώτησε.
- Ὡ! αὐτὰ εἶνε εὐγνωμοσύνης δάκρυα, ἀπῆντησεν ἐκεῖνος.
- Ἡ Εὐγενία ἐστράφη ἀποτόμως πρὸς τὴν ἐστίαν, καὶ λαβοῦσα τὰ κηροπήγια, εἶπε:
- Πάρε τα, Ἀννέτα.

Ὅτε δὲ εἶδε πάλιν τὸν ἐξαδέλφον τῆς, ἦτο μὲν ἔτι περιπόρφορος, ἀλλὰ τὰ βλέμματά τῆς τοῦλάχιστον κατώρθωσαν νὰ ψευσθῶσι καὶ νὰ κρύ-

ψωσι τὴν μεγάλην χαρὰν ἦτις ἐπλημύρου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς· ἀλλ' ἀμφοτέρων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξέφρασαν τὸ αὐτὸ αἶσθημα, καὶ ὁ αὐτὸς λογισμὸς συνήνωσε τὰς ψυχὰς των· τὸ μέλλον ἀνῆκεν εἰς αὐτούς. Ἡ γλυκεῖα ἐκείνη συγκίνησις ὑπῆρξε διὰ τὸν Κάρολον τοσοῦτω πολυτιμότερα ἐν μέσῳ τῆς ἀπεύρου ὀδύνης του, ὅσω ὀλιγώτερον τὴν ἀνέμενε.

Κτύπος εἰς τὴν θύραν ἀνεκάλεσεν αἴφνης τὰς δύο γυναῖκας εἰς τὰς θέσεις των. Εὐτυχῶς δὲ ἠδυνήθησαν νὰ καταβῶσι τοσοῦτον ταχέως τὴν κλίμακα, ὥστε νὰ εὐρεθῶσιν ἐργαζόμεναι, ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Γρανδέ. Θὰ ἤρκει ν' ἀπῆντα αὐτὰς ὑπὸ τὸν θόλον, ἵνα συλλάβῃ ὑποψίας. Μετὰ τὸ πρόγευμα, ὅπερ ἔφαγεν ὁ γέρον ὄρθιος, ἦλθεν ἐκ Φροαφῶν ὁ φύλαξ, εἰς θν δὲν εἶχεν ἔτι δοθῆ ἡ ἐπαγγελθεῖσα ἀποζημίωσις, κομίζων ἓνα λαγῶν, περδικία τινα φονευθέντα ἐν τῷ δάσει, ἐγγέλεις καὶ δύο λάβρακας τοῦ ποταμοῦ, οὓς ἔστειλλον οἱ μωλωροί.

— Ὁ καυμένος ὁ Κορνοουγέ, ἐφώνησεν ὁ Γρανδέ, ἔρχεται ὅταν νὰ τὸν εἶχα παραγγελία! Τρώγονται αὐτά;

— Ἀκουὸς ἐκεῖ, καλέ μου αὐθέντη; εἶνε δυὸ ἡμέραι ποῦ ἐκτυπήθηκαν.

— Ἐλα, λοιπόν, Ἀννέτα, κουνήσου, εἶπεν ὁ γέρον. Πάρε τ' αὐτὰ κ' ἐτοίμασέ τα διὰ τὸ βράδυ. Ἐχὼ δύο ἀπὸ τοὺς Κρουῶ προσκαλεσμένους. Ἡ Ἀννέτα διέστειλεν ἠλιθίως τὰ ὄμματα κ' ἐθεώρησε τοὺς παρισταμένους.

— Καὶ ποῦ θὰ εὔρω, εἶπε, *Larδι* καὶ μυρωδικά.

— Γυναῖκα, εἶπεν ὁ Γρανδέ, δός τῆς ἕξ φράγκα, κ' ἐνθύμισέ μου νὰ καταβῶ εἰς τὸ ὑπόγειον διὰ χρσί.

— Τὸ λοιπόν, κύρ Γρανδέ; ὑπέλαβεν ὁ φύλαξ, ὅστις εἶχεν ἤδη ἠτοιμασμένον τὸ λογιδριόν του, ἵνα ἐπιτύχῃ αὐξήσειν μισθοῦ.

— Αἶ, καλά, . . . εἶπεν ὁ Γρανδέ, ἔξέρω τί θέλεις. Εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος ἐσὺ· αὔριον τὰ λέγομεν, σήμερα ἔχω πολλὰς δουλείαις. Γυναῖκα, ὑπέλαβε, στρεφόμενος πρὸς τὴν κυρίαν Γρανδέ, δός του ἓνα τάλληρον.

Καὶ ἀνεχώρησεν. Ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ἐξαγοράσασα τὴν οἰκιακὴν τῆς εἰρήνην ἀντὶ ἔνδεκα φράγκων. Ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Γρανδέ εἰσῆγα ἐπὶ δύο ἐβδομάδας, ἀφοῦ πρότερον ἀνέκτα, κέρμα πρὸς κέρμα, τὸ ἀργύριον ὅπερ εἶχε δώσει εἰς αὐτήν.

— Νὰ, Κορνοουγέ, εἶπεν, ἐγγειρίζουσα εἰς αὐτὸν δέκα φράγκα. Μίαν ἡμέραν θὰ σὲ ἀνταμειψώμεν καλλίτερα.

Ὁ Κορνοουγέ, οὐδὲν ἔχων ν' ἀπαντήσῃ, ἀνεχώρησε.

— Κυρά, εἶπεν ἡ Ἀννέτα, φορέσασα ἤδη τὸν κεκρύφαλόν τῆς καὶ λαβοῦσα τὸ καλάθιον, τρία φράγκα μὲ φθάνουν· τὰ ἄλλα κρατήστέ τα. Μὴ σὰς μέλει, κάμνω τὴν δουλείά μου καὶ μὲ τόσα.

— Νὰ κάμης καλὸ φαγί, Ἀννέτα, θὰ κατεβῇ καὶ ὁ ἐξάδελφός μου, εἶπεν ἡ Εὐγενία.

— Χωρὶς ἄλλο συμβαίνει κάτι ἔκτακτον, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ. Εἶνε ἡ τρίτη φορὰ ποῦ δίδει γεῦμα ὁ πατήρ σου ἀφοῦτο ὑπανδρευθῆκαμεν.

Τὴν τετάρτην ὥραν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ τῆς εἶχον τελειώσει τὴν παρασκευὴν τῆς τραπέζης δι' ἕξ συνδαιτυμόνας, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης εἶχε φέρει φιάλας τινὰς οἴνων ἐξαιρέτων, ἐξ ἐκείνων οὓς φυλάττουσιν ἐπιμελῶς οἱ ἐπαρχιώται, ὁ Κάρολος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ νέος ἦν ὠχρὸς, αἰ κινήσεις δ' αὐτοῦ, τὸ ἦθος, τὰ βλέμματα καὶ τῆς φωνῆς του ὁ ἦχος ἐνέφαινον μελαγχολίαν πλήρη χάριτος. Δὲν ὑπεκρίνετο λύπην, ἀλλ' ὑπέβρεν ἀληθῶς, ὁ δὲ πέπλος δι' οὗ τὸ ἄλγος ἐκάλυπτε τὴν μορφήν του περιέβαλλεν αὐτὴν συμπαθῆ τινα αἴγλην, ἥτις τοσοῦτον ἀρέσκει εἰς τὰς γυναῖκας. Ἡ Εὐγενία τὸν ἠγάπησε διὰ τοῦτο ἔτι μάλλον. Ἴσως δὲ καὶ ἡ δυστυχία τὸν προσήγγισεν εἰς αὐτήν. Ὁ Κάρολος δὲν ἦτο πλέον ὁ πλούσιος ἐκεῖνος καὶ ὠρῖτος νέος, ὁ ἀπρόσιτος εἰς αὐτήν, ἀλλὰ συγγενὴς καταβεβλημένος ὑπὸ συμφορᾶς ἀνηκέστου. Ἡ συμφορὰ δὲ γεννᾷ τὴν ἰσότητα. Ἡ γυνὴ ἔχει τοῦτο κοινὸν πρὸς τοὺς ἀγγέλους, ὅτι εἶνε τῶν πασχόντων ἡ παραμυθία. Ὁ Κάρολος καὶ ἡ Εὐγενία συνεννόηθησαν καὶ ὠμίλησαν διὰ τῶν βλεμμάτων μόνον· διότι ὁ ἐκπεσὼν ἐκεῖνος ταλαίπωρος καλλωπιστής, ὁ πτωχὸς ὄρθιος, ἐκάθισεν εἰς μίαν γωνίαν, κ' ἔμενεν ἐκεῖ βροδός, ἤρεμος καὶ ὑπερήφανος. Ἄλλ' ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸ γλυκὺ καὶ ἰλαρὸν βλέμμα τῆς ἐξαδέλφης του ἐπέλαμπεν αὐτόν, καὶ τὸν ἠνάγκαζε νὰ παραιτῇ τοὺς πενήτους τοῦ λογισμοῦ καὶ ν' ἀναπτεροῦται μετ' αὐτῆς εἰς κόσμον ἐλπίδων καὶ μέλλοντος, ὅπου τόσον ἄσμενος ἐκείνη τὸν παρηκολούθει.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ πόλις ὅλη τῆς Σωμύρης ἦτο πολὺ πλέον συγκεινημένη ἐκ τοῦ γεύματος ὅπερ ἔδιδεν ὁ Γρανδέ εἰς τοὺς Κρουῶ, ἢ τὴν προτεραιάν ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς συγκομιδῆς του, ἥτις ἀπετέλει ἐγγλῆμα ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τῶν ἀμπελοκτημόνων. Ἄν ὁ πονηρὸς ἀμπελοουργὸς δίδων τὸ γεῦμά του ἐσκέπτετο ὅτι εἶχε σκεφθῆ ὁ Ἀλικιδιάδης κόπτων τὴν οὐρανὸν τοῦ κυνὸς αὐτοῦ, θὰ ἦτο ἴσως μέγας ἄνθρωπος· ἀλλ' ὁ Γρανδέ ἦτο πολὺ ὑπέρτερος τῆς πόλεως του, ἦν ἀδιακόπως ἐνέπαιζε, καὶ οὐδόλως περὶ αὐτῆς ἐμερίμνα. Οἱ Δὲ Γρασὲν ἔμαθον ἀμέσως τὸν βίαιον θάνατον καὶ τὴν πιθανὴν πτώχευσιν τοῦ πατρὸς τοῦ Καρόλου. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ μεταβῶσι τὴν αὐτὴν ἐσπέραν πρὸς τὸν πελάτην των, ἵνα φανῶσι συμμεριζόμενοι τὴν συμφορὰν του καὶ ἐκδηλοῦντες αὐτῷ τὴν φιλίαν των, μάλῃσιν δὲ συγχρόνως τοὺς λόγους οἵτινες ὑπηγόρευσαν εἰς αὐτόν, ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, νὰ καλέσῃ εἰς γεῦμα τοὺς Κρουῶ.

Τὴν πέμπτην ἀκριβῶς ὥραν ὁ πρόεδρος Δὲ Βομ-

φών και ὁ συμβολαιογράφος θεῖός του ἀρίκοντο περιβεβλημένοι τὰ κυριακά των ἐνδύματα. Οἱ συνδαιτυμόνες παρεκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρξαντο τρώγοντες μετ' ἱλιανῆς ὀρέξεως. Ὁ Γρανδέ ἦτο σοβαρός, ὁ Κάρολος σιωπηλός, ἡ Εὐγενία ἀφωνος, ἡ δὲ κυρία Γρανδέ ὀμιλεῖτε ἕσπον πάντοτε· οὕτως ὥστε τὸ γεῦμα ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἐπικηδεῖος ἐστίας.

Ὅτε ἠγέρθησαν τῆς τραπέζης, ὁ Κάρολος εἶπεν εἰς τὸν θεῖον καὶ τὴν θεῖάν του.

— Μὲ συγχωρεῖτε ν' ἀποσυρθῶ. Εἶμαι ἠναγκασμένος ν' ἀσχοληθῶ εἰς μακρὰν καὶ λυπηρὰν ἀλληλογραφίαν.

— Πήγαινε, ἀνεψιέ μου.

Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ὑπέθεσεν ὁ γέρον, ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀκούσῃ τίποτε καὶ ἠσχολεῖτο βεβαίως γράφων, ἐθεώρησεν ὑπόυλος τὸν γυναικά του.

— Κυρία Γρανδέ, εἶπεν, ὅ, τι ἔχομεν νὰ ὀμιλήσωμεν εἶνε πράγματα ποῦ δὲν τὰ ἐννοεῖς. Ἡ ὥρα εἶν' ἐπτάμισυ· δὲν πηγαίνεις καλλίτερα νὰ ἡσυχάσῃς; Καλὴν νύκτα, κόρη μου.

Ἠσπάσθη τὴν Εὐγενίαν, καὶ αἱ δύο γυναῖκες ἀπεχώρησαν.

Τότε δὲ ἤρχισεν ἡ σκηνή, καθ' ἣν ὁ γέρον Γρανδέ ἀνέπτυξε πλέον ἢ ποτε ἄλλοτε τὴν ἐπιτηδειότητα ἐκείνην. Ἦν εἶχε ἀποκτήσει σπουδάζων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δι' ἣν ἀπεκάλου αὐτὸν συχνάκις ἐκεῖνοι, ὧν εἶχε πως βαθέως ἠαγαπάσει τὸ δέμα· *κακὸν σκύλον*. Ἄν δὲ δήμαρχος τῆς Σωμύρης εἶχεν ὑψηλοτέρους φιλοδόξους σκοπούς, ἂν πρόσφοροι περιστάσεις, ἀνάγουςαι αὐτὸν εἰς τ' ἀνώτερα τῆς κοινωνίας στρώματα, τὸν ἔφερον εἰς μέσον τῶν συνεδρίων ὅπου ἀποφασίζεται τῶν ἐθνῶν ἡ τύχη, καὶ μετεχειρίζετο ἐν αὐτοῖς τὴν μεγαλοφυΐαν, ἣν εἶχε προικίσει αὐτὸν τὸ προσωπικόν του συμφέρον, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἠθέλην ἀποθῆ ἐνδόξως ὠφέλιμος εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀλλά, — τίς οἶδεν — ἴσως καὶ ἠ' ἀπέβαινε πάντη ἄσημος καὶ ἀδόκιμος ὁ γέρον, ἐξερχόμενος τῆς Σωμύρης. Ἴσως πάσχουσιν αἱ διάνοιαι, ὅ, τι καὶ τὰ ζῶα, ἅτινα καθίστανται ἄγονα, μεταφερόμενα μακρὰν τῆς γενεθλίου των χώρας.

Κύ . . . κύ . . . κύριε π . . π . . πρόεδρε, ἐ . . ἐ . . ἐ . . λέγατε λοιπὸν ὅτι ἡ πτώχευσις . . .

Ὁ τρυλιτισμός, ὃν ἀπὸ τοσοῦτον χρόνου ὑπεκρίνετο ὁ γέρον, καὶ ὃν πάντες ὑπελάμβανον φυσικόν, ὡς καὶ τὴν κωφότητα, ὑφ' ἧς ἐφαίνετο κατατρυχόμενος ἐν ὥρᾳ βροχῆς, ἀπέβη κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τοσοῦτον ὀχληρὸς εἰς τοὺς Κρυσῶ, ὥς ἀκούοντες τὸν ἀμπελουργὸν ἐμόρφαζον ἄκοντες, καὶ ἐφαίνοντο οἶονεῖ προσπαθοῦντες νὰ περάνωσι τὰς λέξεις, εἰς ἃς ἐκεῖνος προσέκοπτε θέλων.

Ἐνταῦθα δὲ ἴσως καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῶμεν τὰ περὶ τοῦ τρυλιτισμοῦ καὶ τῆς κωφότητος τοῦ Γρανδέ. Οὐδέεις, καθ' ὅλον τὸ Ἄνζου, ἤκουε κάλλιον, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ προφέρῃ κα-

θαρώτερον τὴν γαλλικὴν ἢ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος γέρον. Πρὸς πᾶσαν τῶν φρενῶν αὐτοῦ τὴν λεπτότητα, εἶχεν ἀπατηθῆ ποτε ὑπὸ τινος Ἰσραηλίτου, ὅστις, μεταξὺ λόγων, ἔθετε περὶ τὸ οὖς αὐτοῦ τὴν χεῖρά του δίκην χωνίου, ἵνα δῆθεν ἀκούῃ κάλλιον, καὶ τοσοῦτον ἐστρέβλου τὰς λέξεις του, ὥστε ὁ Γρανδέ, ὄμμα τῆς φιλανθρωπίας του γενόμενος, ἐνόμιζε καθήκον του νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν πονηρὸν Ἰουδαῖον τὰς λέξεις καὶ τὰς ἰδέας, ἃς ἐκεῖνος ἐφαίνετο ζητῶν, νὰ συμπεραίνῃ αὐτὸς τοὺς συλλογισμούς του, νὰ ὀμιλῇ ὡς θὰ ὀμιλεῖ ὁ κατάρτος ἐκεῖνος Ἑβραῖος, νὰ γείνῃ τέλος Ἰουδαῖος καὶ νὰ μὴν ᾔη πλέον Γρανδέ. Τῆς παραδόξου ταύτης μάχης ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε συμφωνία, ἐφ' ἣ μόνη μετεμελήθη ὁ βυτοποιὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν ἐμπορικὸν βίον. Ζημιωθεὶς ὅμως ἐκ τούτου χρηματικῶς, ἐκέρδησε τούναντίον ἠθικῶς πολὺ τιμὸν μάθημα, οὗτινος ἔδραψε βραδύτερον τοὺς καρπούς. Κατήνησε δ' ἐπὶ τέλους καὶ νὰ εὐλογῆσθ ὁ γέρον τὸν Ἰουδαῖον ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε διδάξῃ αὐτὸν τὴν τέχνην, νὰ καθίσταται δυσφόρητος εἰς τὸν ἐμπορικόν του ἀντίπαλον καὶ νὰ τὸν ἀποπλανᾷ διαρκῶς τῶν ἰδεῶν του, ἀσχολῶν αὐτὸν εἰς ἔκφρασιν ζένων διανοημάτων. Οὐδεμία δὲ ὑπόθεσις ἀπῆται μᾶλλον τῆς προκειμένης τὴν χρῆσιν τῆς κωφότητος, τοῦ τρυλιτισμοῦ καὶ τῶν ἀκατανοήτων περιστροφῶν, δι' ὧν περιέπλεκε τοὺς λογισμούς του ὁ Γρανδέ. Ἐν πρώτοις δὲν ἤθελε νὰ φέρῃ τὴν εὐθύνην τῶν ἰδεῶν του· πλὴν δὲ τούτου, ἐπεθύμει νὰ μὲν κύριος τῶν λόγων του καὶ ν' ἀφίνη ἀμφιβόλους τὰς ἀληθινὰς του διαθέσεις.

Κύ . . . κύ . . . κύριε Δὲ Βο . . ο . . ομφών . .

Σημειωτέον ὅτι πρῶτον τότε ἀπὸ τριῶν ἤδη ἑτῶν ἐκάλεε ὁ Γρανδέ τὸν ἀνεψιὸν Κρυσῶ κύριον Δὲ Βομφών. Ὁ δὲ πρόεδρος ὑπέλαβεν ὅτι ὁ πονηρὸς γέρον εἶχεν ἤδη ἐκλέξει αὐτὸν ὡς γαμβρόν.

— Ἐ . . ἐ . . ἐλέγατε λοιπὸν, ὅ . . ὅ . . ὅτι ἡμπορεῖ πο . . πο . . πολλάκις ἡ πτώχευσις, νὰ ἐ . . ἐ . . ἐμποδισθῇ ἀππὸ . . .

— Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐμποροδικεῖον. Αὐτὸ γίνεται καθ' ἡμέραν, εἶπεν ὁ κύριος Δὲ Βομφών, δραττόμενος τῆς ἰδέας τοῦ κυρίου Γρανδέ ἢ νομίζων ὅτι τὴν ἐμάντευσε, καὶ διάθεσιν ἔχων νὰ τὴν ἐξηγήσῃ εἰς αὐτόν. Ἄκουσατε.

— Ἀ . . ἀ . . ἀκούω, ἀπήνησε ταπεινῶς ὁ γέρον, ὑποδυόμενος τὸ πονηρὸν ἦθος παιδίου, ἐμπαίζοντος μὲν ἐνδομύχως τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, προσέχοντος δὲ κατ' ἐπιφάνειαν εἰς τοὺς λόγους του.

— Ὅσακις ἄνθρωπος σημαντικὸς, ὁποῖος ἦτον, ἐν παραδείγματι, ὁ κύριος ἀδελφός σας ἐν Παρισίοις . . .

— Ὁ ἀδ . . δ . . δελφός μου, μ . . μ . . μάλιστα . . .

— Ἀπειλεῖται ὑπὸ καταστροφῆς . . .

— Κ . . κ . . καταστροφή, λέγεται . . .

— Μάλιστα! και η πτώχευσις του επίκειται, τὸ ἐμποροδικεῖον εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται, — προσέχετε, παρακαλῶ — ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διορίσῃ ἐκκαθαριστὰς τοῦ ἐμπορικοῦ του οἴκου. Ἄλλο δὲ ἐκκαθαρίζω καὶ ἄλλο πτωχεύω, ἐννοεῖτε; ὁ πτωχεύων ἀτιμάζεται, ἀλλ' ὁ ἐκκαθαρίζων μένει τίμιος ἄνθρωπος.

— Ἄ . . ἄ . . ἄλλο πρᾶγμα β . . β . . βέβαια, εἶπεν ὁ Γρανδέ, ἂν δὲν κ . . κ . . κοστίζει ἀκριβώτερα.

— Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ ἐκκαθάρισις δύναται νὰ γείνη καὶ χωρὶς τῆς παρεμβάσεως τοῦ ἐμποροδικεῖου. Διότι — προσέθηκε ταμβακίζων ὁ πρόεδρος — πῶς κηρύσσεται ἡ πτώχευσις;

— Δ . . δ . . δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκα π . . π . . ποτέ μου, ἀπήντησεν ὁ Γρανδέ.

— Πρῶτον, υπέλαβεν ὁ δικαστικὸς ἄρχων, διὰ τῆς καταθέσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ δικαστηρίου, γινομένης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐμποροῦ ἢ τοῦ πληρεξουσίου του, καὶ καταχωριζομένης προσηκόντως. Δεύτερον τῇ αἰτήσει τῶν δανειστών. Ἄν λοιπὸν οὔτε ὁ ἐμπορος καταθέσῃ τὸν ἰσολογισμόν του, οὔτε δανειστὴς οἰοσθήποτε ζητεῖ τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως, τί θὰ συμβῇ;

— Ν . . ν . . νὰ ἰδοῦμεν . . .

— Τότε ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀποθανόντος, οἱ ἰντιπρόσωποι του, οἱ κληρονόμοι του, ἢ ὁ ἐμπορος αὐτός, ἂν ζῆ, ἢ οἱ φίλοι του, ἂν κρύπτεται, ἐκκαθαρίζουσι. — Ἴσως ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐκκαθαρίσετε τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀδελφοῦ σας; ἠρώτησεν ὁ πρόεδρος.

— Ἄ, Γρανδέ! ἀνεφώνησεν ὁ συμβολαιογράφος, τί ὠραῖον θὰ ἦεν! Ὑπάρχει αἰσθημα τιμῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας μας. Ἄν σώσετε τὸ ὄνομά σας, — διότι τέλος πάντων ὄνομά σας εἶνε — θὰ ἦσθε ἄνθρωποι . . .

— Ἐκτακτος! εἶπεν ὁ πρόεδρος, διακόπτων τὸν θεῖον του.

— Β . . β . . βέβαια, υπέλαβεν ὁ γέρον ἀμπελουργός, ὁ ἄ . . ἄ . . ἀδελφός μου ἐλλλ . . . λέγετο Γρανδέ, ὡς ἐγώ. Δ . . δ . . δὲν λέγω ὅχι. Κ . . κ . . καὶ ἡ ἐκκ . . κκαθάρισις αὐτὴ ἤμποροῦσε ν . . ν . . νὰ ἦεν π . . π . . πολλὸ ὠφέλιμος εἰς τὸν ἄ . . ἄ . . ἀνεψιόν μου, τ . . τ . . τὸν ὁποῖον π . . π . . πολὺ ἀγαπῶ. Ἀλλὰ . . νὰ ἰδοῦμεν. Δὲν γνωρίζω τ . . τ . . τοὺς ἐπι . . π . . πιτηθεῖους τῶν Παρισίων. Ἐ . . ε . . ἐγὼ εἶμαι, β . . β . . βλέπετε, ἐπαρχιώτης. Ἐχω ταῖς δ . . δ . . δουλειαῖς μου, τὰ χ . . χ . . χωράφια μου, τὰ ἄ . . ἄ . . ἀμπέλια μου. Ἀπὸ γ . . γ . . γραμμάτια δ . . δ . . δὲν ἐννοῶ τίποτε. Ἐλαβα π . . π . . πολλὰ, ἀλλὰ δ . . δ . . δὲν υπέγραψα ποτέ μου. Ἄκουσα ὅτι ἤμπο . . πο . . πορεῖ κανεὶς νὰ ε . . ε . . ἐξαγοράσῃ τὰ γραμμάτια . . .

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ πρόεδρος. Δύναται τις νὰ τὰ διαπραγματευθῇ εἰς τὴν ἀγοράν, πρὸς τὸσον τοῖς ἑκατόν. Ἐννοεῖτε;

Ὁ Γρανδέ μετεποίησεν εἰς χώνιον τὴν χεῖρά του, προσήρμοσεν αὐτὴν εἰς τὸ οὖς του, καὶ ὁ πρόεδρος ἐπανέλαβε τὴν φράσιν του.

— Ὡστε λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ ἀμπελουργός, ἡ δ . . δ . . δουλειὰ σηκώνει ν . . ν . . νερόν. Ἐγὼ εἶ . . εἶ . . εἰς τὴν ἡλικίαν μου δὲν ἐννοῶ τ . . τ . . τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά. Πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ δ . . δ . . διὰ τὴν σ . . σ . . συγκομιδὴν. Χ . . χ . . χωρὶς συγκομιδὴν χ . . χ . . χρήματα δὲν κε . . κερδίζονται. Ἐ . . εἶ . . ἔχω ὑποθέσεις εἰς τὸ Φρο . . ρο . . αφὼν καὶ π . . π . . πολὺ σπουδαίας. Δ . . δὲν ἤμπορῶ ν . . ν . . νὰ ἀφήσω τὴν ε . . ε . . ἐργασίαν μου διὰ ἐμπε . . πε . . περθεύματα π . . π . . ποῦ δὲν ἐννοῶ τίποτε. Σ . . σ . . σεις λέγετε, ὅτι πρέπει νὰ ἦ . . ἦ . . ἦμαι εἰς τὸ Π . . π . . Παρίσι, διὰ νὰ ἔμπο . . ποι . . ποδίσω τὴν πτώχευσιν, καὶ νὰ κάμω τὴν ἐκ . . κα . . καθάρισιν. Κ . . κ . . καὶ πῶς ἤμπορεῖ κα . . κα . . κανεὶς νὰ ἦεν εἰς δ . . δ . . δύο μέρη συγχρόνως; Π . . π . . πρέπει νὰ ἦεν πουλί. Κ . . κ . . καί.

— Καὶ σὰς ἐννοῶ, ἀνεφώνησεν ὁ συμβολαιογράφος. Ἀλλά, φίλε μου, σεις ἔχετε φίλους, φίλους παλαιούς, οἱ ὁποῖοι, — τὸ γνωρίζετε — δύνανται ν' ἀρροσισθοῦν εἰς σὰς . .

— Ἐλα λοιπὸν, διεννοεῖτο ὁ ἀμπελουργός, λέγε το, νὰ τελειώσωμεν.

— Καὶ ἂν κανεὶς ἐξ αὐτῶν μετέβαιεν εἰς Παρίσιους, καὶ εὑρίσκε τὸν μεγαλιέτερον δανειστήν τοῦ ἀδελφοῦ σας Γουλιέλμου καὶ τοῦ ἔλεγε . . .

— Τ . . τ . . τοῦ ἔλεγε τ . . τ . . τί; υπέλαβεν ὁ γέρον. Ἄ . . ἄ . . ἂς ὑποθέσωμεν τὰ . . τὰ . . τὰ ἔξης: Ὅτι πα . . πα . . παραδείγματος χάριν, ὁ Γρανδέ τ . . τ . . τῆς Σωμύρης ἀγα . . γα . . γαπᾶ τὸν ἀδελφόν του, κ . . κ . . καὶ τὸν ἀνεψιόν του, καὶ εἶνε κα . . κ . . καλὸς σ . . σ . . συγγενής, καὶ ε . . ε . . ἔχει καλὰ αἰσθήματα. Ὁ . . ο . . ὅτι ἐπώλησε κα . . καλὰ ἐφέτος τὴν σ . . σ . . συγκομιδὴν του. Ὅτι ἀντὶ ν . . ν . . νὰ κηρύξεται π . . π . . πτώχευσιν, καλλίτερον εἶνε νὰ σ . . συαχθῆτε, νὰ δι . . δ . . διορίσετε ἐκ . . κα . . καθαριστὰς, καὶ τ . . τ . . τότε ὁ γέρον Γρανδέ θ . . θ . . θὰ σκεφθῇ. Ἡ . . ἡμπορεῖτε τ . . τ . . τοιουτοτρόπως νὰ π . . π . . πάρετε περισσότερα. Δ . . δ . . δὲν εἶν' ἔτσι;

— Πολὺ σωστά, εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Διότι, κ . . κ . . κύριε Δὲ Βον . . βομ . . φών, πρὶν ἄ . . ἄ . . ποφασίσῃ κανεὶς, πρέπει, β . . β . . βλέπετε, νὰ τὸ συλλογισθῇ κ . . κ . . καλὰ. Εἰ . . εἰ . . εἰς κάθε ὑπόθεσιν, π . . π . . πρέπει κανεὶς νὰ γ . . γ . . γνωρίξῃ τὰ βάρη τῆς καλὰ, δ . . δ . . διὰ νὰ μὴ τὴν πά . . πά . . πάθῃ ἄσχημα. Π . . π . . πῶς;

— Βεβαίως, βεβαίως! υπέλαβεν ὁ πρόεδρος. Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν δύναται τις νὰ ἐξαγοράσῃ τὰς πιστώσεις ὅλας πρὸς τόσα, καὶ νὰ ἐξοφλήσῃ ἐντελῶς διὰ συμβιβασμοῦ. Αἱ! Ἐξέρρετε ποῦ ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ σύρῃ τοὺς σκύλους μίενα κορμάτι λαρδί; Ὅταν πτώχευσις δὲν κηρυχθῇ, καὶ σεις ἔχετε εἰς τὰς χεῖράς σας ὅλα τὰ δμῶλογα, δὲν ἔχει κανεὶς νὰ σὰς εἴπῃ λόγον.

— Δο.. λδ.. λόγον ; υπέλαβεν ὁ Γρανδέ, περιβάλλον καὶ πάλιν τὸ οὖς του διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Δ.. δ.. δὲν καταλαμβάνω.

— Ακούσατέ με λοιπόν, ἐφώνησεν ὁ πρόεδρος, καὶ θὰ ἐννοήσετε.

— Α.. α.. ἀκούω.

— Κάθε γραμματίον εἶνε ἐμπόρευμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὕψωσιν καὶ ἔκπτωσιν. Αὐτὸ εἶνε συνέπεια τῆς ἀρχῆς τοῦ Βένθου, περὶ τοκογλυφίας. Ὁ δημοσιολόγος αὐτὸς ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ κατὰ τῆς τοκογλυφίας πρόληψις εἶνε καθαρὰ ἀνοησία.

— Β.. ε.. ἔτσι ; εἶπεν ὁ γέρον.

— Ἐπειδὴ, λοιπόν, κατ' ἀρχήν, κατὰ τὸν Βένθου, τὸ χοῦμα εἶνε ἐμπόρευμα, καὶ ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸ χοῦμα γίνεται ἐπίσης ἐμπόρευμα, υπέλαβεν ὁ πρόεδρος ἔπειδὴ εἶνε πασίγνωστον, ὅτι τὸ ἐμπόρευσιμον γραμματίον, τὸ φέρον τοιαύτην ἢ τοιαύτην ὑπογραφὴν, ὑπόκειται εἰς τὰς διακυμάνσεις πάσης οἰκισθῆποτε ἐμπορικῆς ἀξίας, ὅπως οἰονδήποτε εἶδος τοῦ ἐμπορίου, καὶ ὅτε μὲν ἀφθονεῖ εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτε δὲ τούναντίον λείπει, καὶ ἄλλοτε μὲν εἶνε ἀκριβόν, ἄλλοτε δὲ πάλιν εἶνε εἰς ἐντελὴ ἔκπτωσιν, τὸ δικαστήριον διατάττει. — Ἄχ ! τί ἀνόητος ποῦ εἶμαι ! μὲ συγχωρεῖτε ! — νομίζω ὅτι δύνασθε νὰ ἐξαγοράσετε τὰ χρέη τοῦ ἀδελφοῦ σας πρὸς εἰκοσιπέντε τοῖς ἑκατόν.

— Π.. π.. πῶς τὸν εἶπατε αὐτόν ; Β.. β.. βένθου ;

— Βένθου, μάλιστα. Ἰερειῖας Βένθου, Ἄγγλος.

— Ὁ Ἰερειῖας αὐτὸς δὲν θὰ μᾶς προξενήσῃ θρήνους, εἶπε γελῶν ὁ συμβολαιογράφος.

— Δ.. α.. αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι, εἶπεν ὁ Γρανδέ, ἔχουν φρόνησιν με.. με.. μερικαῖς φοραῖς. Τὸ.. τὸ.. τὸ λοιπόν, κ.. κ.. κατ' αὐτὸν τὸν κύριον Βένθου, ἂν τὰ γρ.. ρ.. ραμματία τοῦ ἀδελφοῦ μου α.. α.. ἀξίζουσι. — ὅχι λ.. λ.. λάθος ἔλαμα, ἂν δ.. δ.. δὲν ἀξίζουσι ἤθελα νὰ εἰπῶ. — ὅχι, κ.. κ.. καλὰ εἶπα, βέβαια... οἱ δ.. δ.. δανεισταὶ τὸ λοιπόν θ.. θὰ εἶχαν, ... δ.. δ.. δηλαδή δὲν θὰ εἶχαν... — ἐν.. ν.. νόσα...

— Σταθῆτε, νὰ σας ἐξηγήσω τὸ πρᾶγμα καλλιτέρα, εἶπεν ὁ πρόεδρος. Κατὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸν νόμον, ἂν ἔχετε εἰς χεῖράς σας ὄλους τοὺς τίτλους τοῦ παθητικοῦ τῆς οἰκίας Γρανδέ, ὁ ἀδελφός σας ἢ οἱ κληρονόμοι του δὲν ὀφείλουσι εἰς κανένα τίποτε. Ζήτημα λελυμένον.

— Δε.. λε.. λυμένον ἐπανάλαβεν ὁ γέρον.

— Τώρα, κατὰ τὴν νομικὴν ἐπισίειαν, ἂν τὰ γραμματία τοῦ ἀδελφοῦ σας εἶνε ἀντικείμενον διαπραγματεύσεως, — ἐννοεῖτε τὴν λέξιν διαπραγματεύσεως ; — ἂν λοιπόν ἦνε ἀντικείμενον διαπραγματεύσεως, εἰς τὴν ἀγοράν, μὲ ἔκπτωσιν τόσα τοῖς ἑκατόν ἂν κανεὶς φίλος σας περάσῃ κατὰ τύχην, καὶ τὰ διαπραγματευθῇ, καὶ τὰ ἀγοράσῃ, ἐπειδὴ οἱ δανεισταὶ τὰ ἐπώλησαν χωρὶς

νὰ βιάσθωσι ἀπὸ κανένα, ἡ κληρονομία τοῦ μακαριτοῦ Γρανδέ τῶν Παρισίων νομικῶς ἐξοφλεῖ.

— Β.. βέβαια, εἶπεν ὁ βυτοποῖός, α.. α.. αὐτὸ εἶνε ἐπιχειρήσις ἐμπορικῆ. Τ.. τ.. τότε λοιπόν...

— Ἄλλὰ μ.. μ.. μολοντούτο, κ.. κ.. καταλαμβάνετε, μ.. μου εἶνε δύσκολον... Οὐ.. οὐ.. οὔτε χρήματα ἔχω, οὔτε κ.. κ.. καιρόν...

— Δὲν εἶνε βεβαίως, δυνατὸν ν' ἀρήσετε σεῖς τὰς ἐργασίας σας. Σᾶς προτείνω λοιπόν ἐγὼ νὰ ὑπάγω εἰς Παρισίους (θὰ μοῦ πληρώσετε, ἐννοεῖτε, τὰ ἔξοδα, μικρὸν πρᾶγμα). Βλέπω ἑκάθ' ἑκάθ' ὑμᾶς πιστωτάς, τοὺς δμιλῶ, ἐπιτυχᾶνά ἀναβολήν, καὶ ἡ ὑπόθεσις συμβιβάζεται μὲ μικράν τινα ποσότητα, τὴν ὁποίαν θὰ προσθέσετε εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς κληρονομίας, διὰ ν' ἀποκτήσετε τοὺς τίτλους τῶν δανειστών.

— Ν.. ν.. νὰ ἰδοῦμεν δὲν ἠμπορῶ νὰ α.. α.. α.. ναλάθω κ.. κ.. καμμίαν ὑποχρέωσιν ἀκόμη, χ.. χ.. χωρὶς νά.. Μ.. μ.. μ' ἐννοεῖτε ;

— Ἐχετε δίκαιον.

— Ὁ.. ὁ.. ὅσα μοῦ εἶπατε μ' ἐξά.. ζά.. ζάλισαν φοβερά. Π.. π.. πρώτην φοράν εἰ.. εἰς τὴν ζωὴν μου ἔχω ν.. ν.. νὰ σκεφθῶ...

— Βέβαια, σεῖς δὲν εἶσθε νομικός.

— Ε.. ε.. ἐγὼ εἶμαι ἕνας πτωχὸς κ.. κ.. κτηματίας, ποῦ δ.. δ.. δὲν ἐννοεῖ ἀπ' αὐτὰ τ.. τ.. τίποτε. Πρέπει ν.. ν.. νὰ σκεφθῶ...

— Λοιπόν ; υπέλαβεν ὁ πρόεδρος, ἐπιζητῶν τὸ συμπέρασμα τῆς δμιλίας.

— Ἀνεψιέ μου ! διέκοψεν αὐτόν, μετὰ τινας μομφῆς, ὁ συμβολαιογράφος. Ἄφησε τὸν κύριον Γρανδέ νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ τοὺς σκοποὺς του. Πρόκειται, βλέπετε, περὶ ἐντολῆς σπουδαίας. Ὁ ἀγαπητός μας φίλος πρέπει νὰ ὀρίσῃ καν...

Κτύπος εἰς τὴν θύραν, ἀγγέλλων τὴν ἀφίξιν τῆς οἰκογενείας Δὲ Γρασέν, ἡ εἰσοδος αὐτῶν καὶ οἱ χαριετισμοὶ των ἐμπόδιον τὸν Κρουῶ νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν του. Ὁ συμβολαιογράφος ἠὲ χαριστήθη ἐκ τῆς διακοπῆς ἐκείνης ὁ δὲ Γρανδέ ἠτένιζεν ἤδη ἐπ' αὐτὸν βλέμμα λοξόν, καὶ τῆς ῖνός του τὸ ὑπερσάρκαμα ἐδήλου τὸν ταρακτοντα τὴν ψυχὴν του κλύδωνα.

Ἄλλ' ἐν πρώτοις μὲν ὁ φρόνιμος συμβολαιογράφος δὲν ἔκρινεν ἀρούζον εἰς πρᾶδρον πρωτοδικεῖου νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἵνα ἀναγκάσῃ δανειστάς εἰς συνθηκολογίαν καὶ ἀναμιχθῇ εἰς διαπραγματεύσειν ὑποπτον, ἀσύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς αὐστηρᾶς χρηστότητος. Εἶτα δέ, μὴ ἀκούσας ἔτι τὸν γέροντα Γρανδέ ἐκφράζοντα διαθέσειν νὰ πληρώσῃ ὅ,τι δῆποτε, ἔτρεμεν ἀναλογιζόμενος τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ ἐμπλεκόμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ὁρμηθεὶς ἐπομένως ἐκ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν εἰσῆρχοντο οἱ Δὲ Γρασέν, ἔλαβε τὸν πρόεδρον ἀπὸ τοῦ βραχίονος, καὶ σύρων αὐτὸν ὑπὸ τὸν σηκὸν τοῦ παραθύρου, τῷ εἶπεν :

— Ἀρκετὰ ἔδειξες τὰς διαθέσεις σου, ἀνεψιέ

μου, και τὴν ἀφοσίωσίν σου. Ἄρκει. Ἡ ἐπιθυμία νὰ νυμφευθῆς τὴν κόρην σὲ τυφλώνει. Ἄλλὰ εἰς τὰ τυφλά δὲν πρέπει νὰ περιπατῆ κανεὶς. Ἄφησε τώρα ἐμεῖς νὰ διευθύνω τὴν ὑπόθεσιν, και ὅταν εἶνε ἀνάγκη μὲ βοηθεῖς. Εἶνε ἀρμόζον εἰς σὲ νὰ ἐκθέσῃς τὴν δικαστικὴν σου ἀξιοπρέπειαν...

Δὲν ἐπρόφρασεν ὅμως νὰ τελειώσῃ, ἀκούσας τὸν κύριον Δὲ Γρασέν λέγοντα εἰς τὸν γέροντα βυτοποιόν, ἐνῶ ἔττεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα :

— Γρανδέ, ἐμάθαμεν τὸ φοβερὸν δυστύχημα, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν οἰκογένειάν σου τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου τοῦ Γουλιέλμου Γρανδέ, και τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἐρχόμεθα νὰ σοῦ ἐκφράσωμεν ὅλην μας τὴν συμπάθειαν δι' αὐτὸ τὸ λυπηρὸν συμβάν.

— Τὸ μόνον δυστύχημα, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος διακόπτων τὸν τραπεζίτην, εἶνε ὁ θάνατος τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ Γρανδέ. Καὶ δὲν θὰ ἐφρονεύετο καὶ αὐτός, ἂν εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ γηραιὸς μας φίλος, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ τιμὴ προσωποποιημένη, ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰ χρέη τοῦ οἴκου Γρανδέ τῶν Παρισίων. Ὁ ἀνεψιὸς μου ὁ πρόεδρος, διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς δυσχερῆς φροντίδας ὑποθέσεως καθαρῶς δικαστικῆς, εἶνε πρόθυμος νὰ μεταβῆ ἀμέσως εἰς Παρισίους, νὰ συμβιβασθῆ μὲ τοὺς δανειστὰς και νὰ τοὺς πληρώσῃ κατὰ τὸ πρῶτον.

Οἱ λόγοι οὗτοι, οὐς ἐπεκύρου τὸ ἦθος τοῦ ἀμπελουργοῦ, θωπεύοντος τὸν πώγωνά του, ἐξέπληξαν μεγάλως τοὺς τρεῖς Δὲ Γρασέν, οἵτινες, ἐρχόμενοι, εἶχον κακολογήσει ἐν πάσῃ ἀνέσει τὴν φιλαργυρίαν τοῦ Γρανδέ, κατηγοροῦντες σχεδὸν αὐτὸν ἐπὶ ἀδελφοκτονία.

— ὦ! τὸ ἤξευρα! ἐφώνησεν ὁ τραπεζίτης θεωρῶν τὴν σύζυγόν του. Τί σοῦ ἔλεγα, γυναῖκα, εἰς τὸν δρόμον; Ὁ Γρανδέ εἶνε ἡ τιμὴ προσωποποιημένη, και δὲν θ' ἀνεχθῆ νὰ προσβλήθῃ τὸ ὄνομά του οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον! Τὰ χρήματα χωρὶς τιμὴν εἶνε ἀσθένεια. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ὑπάρχει αἴσθημα τιμῆς. Εὖγε Γρανδέ, εὖγε! Εἶμαι γέρον στρατιώτης και δὲν ἤξεύρω νὰ κρύπτω τὰ φρονήματά μου. Ἐγὼ τὰ λέγω καθαρὰ. Αὐτὸ ποὺ κάμνεις, Γρανδέ, εἶνε μέγα πρᾶγμα!

— Τό.. τό.. τε α.. α.. αὐτὸ τὸ π.. π.. πρᾶγμα εἶνε πο.. πολὺ ἀ.. ἀ.. ἀ.. κριθόν, ἀπήντησεν ὁ γέρον, ἐνῶ ὁ τραπεζίτης τοῦ ἔσειε θερμῶς τὴν χεῖρα.

— Ἄλλ' αὐτὸ, ἀγαπητέ μου Γρανδέ, και μὴ πρὸς κακοφανισμὸν τοῦ κυρίου προέδρου, ὑπέλαβεν ὁ Δὲ Γρασέν, εἶνε ὑπόθεσις καθαρῶς ἐμπορικῆς, και ἡ διεξαγωγὴ της ἀπαιτεῖ ἐμπορον τέλειον. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί θὰ εἴπῃ ἐπιστροφή χρημάτων, τί θὰ εἴπῃ τόκος, τί θὰ εἴπῃ ἀπόδοσις, και χίλια ἄλλα πρᾶγματα. Ἐγὼ θὰ ὑπάγω δι' ὑποθέσεις μου εἰς Παρισίους, και ἠμποροῦσα ἐξαίρετα νὰ ἀναλάβω...

— Ν., ν., νὰ ἰδοῦμεν λοι.. λοιπόν, πῶς ἠμπο..

πο.. ποροῦμεν νὰ τὰ σ.. σ.. συμβιβάσωμεν μα.. μαζύ, χω.. χω.. χωρὶς, ἔννοεῖται, ν., ν., νὰ ἀ.. ἀ.. ἀ.. ναλάβω ὑπο.. χρεώσεις τ.. τ.. τὰς ὁποίας νὰ μὴν ἦ.. ἠμπορῶ ἔπειτα νὰ ἐκπλη.. πληρώσω, εἶπε τραυλίζων ὁ Γρανδέ, διότι βλέπετε, ὁ κύριος πρόεδρος μοῦ ἐζήτησε, φυσικῶ τῷ λόγῳ, τὰ ὀδοιπορικὰ τοῦ ἔξοδα.

Τὰς λέξεις δὲ ταύτας εἶπεν ὁ γέρον οὐδόλως τραυλίζων.

— Μπᾶ! εἶπεν ἡ κυρία Δὲ Γρασέν. Νὰ ὑπάγῃ κανεὶς εἰς τὰ Παρίσι εἶνε εὐτύχημα. Ἐγὼ εὐχαρίστως θὰ ἐπλήρωσα νὰ ὑπάγω.

Καὶ ἔνευσε πρὸς τὸν σύζυγόν της, οἷον εἰ ἐνθαβρύνουσα αὐτὸν νὰ ὑποκλήσῃ παρὰ τῶν ἀντιπάλων, ἐκ παντὸς τρόπου, τὴν ἐντολὴν ἐκείνην. Εἶτα δὲ προσεῖδεν εἰρωνικώτατα τοὺς δύο Κρυσῶ, ὧν ἐσκυθρῶπασεν ἡ μορφή.

Ὁ Γρανδέ τότε ἔδραξεν ἐν κομβίον τοῦ ἐνδύματος τοῦ τραπεζίτου, και ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τινὰ γωνίαν.

— Ἐχω πολὺ περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς σὰς παρὰ εἰς τὸν πρόεδρον, εἶπε πρὸς αὐτόν. Ἐπειτα... ἔχει και κάτι λάκκον ἢ γάβα, προσέθηκε κινῶν τὴν προβοσκίδα του. Θέλω ν' ἀποκτήσω μερικὰ χρεώγραφα τοῦ δημοσίου, ὀλίγα πρᾶγματα μερικαὶς χιλιάδες φράγκα... ἀλλὰ θέλω νὰ τὰ πάρω εἰς τὰ ὀδοιπορὰ. Αὐτά, καθὼς ἀκούω, κατεβαίνουν εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός. Σεῖς εἰξεύρετε ἀπ' αὐτὰ τὰ πρᾶγματα, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Διάβολε! Λοιπὸν θὰ ἔχω νὰ σὰς προηθεύσω μερικῶν χιλιάδων ὁμολογίας τοῦ δημοσίου;

— Ὀλίγα πρᾶγματα, ὅσον διὰ ν' ἀρχίσωμεν. Ἄλλὰ... μεταξὺ μας! Θέλω νὰ παίξω αὐτὸ τὸ παιγνίδι, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τίποτε. Ἡ συμφωνία θὰ ἦνε διὰ τὰ τέλη τοῦ μηνός. Ἄλλὰ μὴν εἰπῆτε τίποτε εἰς τοὺς Κρυσῶ! ἠμπορεῖ νὰ τοὺς κακοφανῇ. Καὶ ἀφοῦ θὰ πάτε ποὺ θὰ πάτε εἰς τὸ Παρίσι, νὰ ἰδοῦμεν τί ἠμπορεῖ νὰ γείνη και διὰ τὸν πτωχόν μου τὸν ἀνεψιόν.

— Συμφωνώτατοι. Ὁ ἀναχωρήσω αὔριον μὲ τὴν ταχυδροικὴν ἄμαξαν, προσέθηκε μεγαλοφώνως ὁ Δὲ Γρασέν, και θὰ ἔλθω νὰ λάβω τὰς τελευταίας σας παραγγελίας εἰς... Κατὰ ποῖαν ὄραν;

— Εἰς τὰς πέντε, πρὸ τοῦ γεύματος, εἶπεν ὁ ἀμπελουργὸς τρίβων τὰς χεῖράς του.

Αἱ δύο μερίδες ἔμειναν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀντιμέτωποι. Μετὰ τινὰ δὲ παῦσιν εἶπεν ὁ Δὲ Γρασέν, πλήττων τὸν ὤμον τοῦ Γρανδέ.

— Ὁραῖον πρᾶγμα νὰ ἔχη κανεὶς τοιοῦτους συγγενεῖς.

— Ἀλήθεια... ἀπήντησεν ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ φαίνεται εἶμαι καλὸς συ.. συγγενής. Ἀγαποῦσα τὸν ἀδελφόν μου, και θὰ κάμω ὅ.. ὅ.. ὅ, τι ἠμπορῶ, φθάνει νὰ μὴ.. μ.. μ.. μοῦ κοστίσῃ..

— Λοιπὸν σὰς ἀφίνομεν, Γρανδέ, εἶπεν ὁ τρα-

πεζίτης, διακόπτων αὐτὸν εὐτυχῶς πρὶν ἢ περᾶν τὴν φράσιν του. "Αν ἀναγκασθῶ ν' ἀναχωρήσω ταχύτερον, πρέπει νὰ τακτοποιήσω μερικὰς ὑποθέσεις.

— Πολὺ σωστά. Κ' ἐγὼ δι'...δι'...δι' ἐκεῖνο ποῦ ἔξευρετε, θὰ τραβηχθῶ εἰς τὸ δω...δωματίον τῶν διασκέψεών μου, καθὼς λέγει ὁ πρόεδρος Κρυσῶ.

— Διάβολε! δὲν εἶμαι πλέον κύριος Δὲ Βομφών, διελογίσθη περιλύτως ὁ πρόεδρος, οὐτινος ἡ ὄψις διεμορφώθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς τὸ πρόσωπον δικαστοῦ ἀκούοντος πληκτικὴν ἀγόρευσιν.

— Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀντιπάλων οἰκογενειῶν ἀπῆλθον ὁμοῦ. Οὐδεὶς αὐτῶν ἀνελογίζετο πλέον τὴν πρωϊνὴν προδοσίαν τοῦ Γρανδέ πρὸς τοὺς ἀμπελουργοὺς τοῦ τόπου, καὶ μάτην προσεπάθησαν ἐκατέρωθεν νὰ βολιδοσκοπήσωσι τοὺς ἀμοιβαίους αὐτῶν διαλογισμοὺς περὶ τῆς προκειμένης νέας ὑποθέσεως.

— Ἐρχεσθε μαζί μας εἰς τῆς κυρίας Δορσονβάλ; εἶπεν ὁ Δὲ Γρασέν πρὸς τὸν συμβολαιογράφον.

— Θὰ ὑπάγωμεν ἀργότερα, ἀπεκρίθη ὁ πρόεδρος. "Αν ὁ θεός μου συναϊνῆ, θὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ τῆς κυρίας Γριβωκούρ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκα ὑπόσχεσιν.

— Ἀναβλεπόμεθα λοιπὸν κύριοι, εἶπεν ἡ κυρία Δὲ Γρασέν.

— Ὅτε δὲ οἱ Δὲ Γρασέν ἐμακρύνθησαν βήματά τινα τῶν δύο Κρυσῶ, ὁ Ἀδόλφος εἶπεν εἰς τὸν πατέρα του.

— Ἦνε ἔξω φρενῶν!

— Σιωπῆ! ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ του. Ἡμποροῦν νὰ μᾶς ἀκούσουν. Ἐπειτα καὶ ἡ φράσις σου εἶνε ἀπρεπής.

— Τὸ εἶδες λοιπὸν θεῖέ μου; ἐφώνησεν ὁ πρόεδρος, ὅτε εἶδε μακρυνθέντας τοὺς Δὲ Γρασέν εἰς τὴν ἀρχὴν ἤμουν ὁ πρόεδρος κύριος Δὲ Βομφών, καὶ εἰς τὸ τέλος ἔγεινα ἀπλοῦς Κρυσῶ.

— Παρητήρησα ὅτι ἐπειράχθης; ἀλλὰ τί νὰ γείνη! ἦτον ἡ βραδυὰ τῶν Κρυσῶ. Ἐπειτα, τί ἀνόητος ποῦ εἶσαι, μὲ τὸ πνεῦμά σου!... Ἀφῆσέ τους νὰ τραβήξουν ἐμπρὸς μετ' ὃ θὰ ἰδοῦμεν τοῦ γέρο Γρανδέ, καὶ μὴ σὲ μέλει. Ὅ,τι καὶ νὰ συμβῆ, τὴν Εὐγενίαν σὺ θὰ τὴν πάρης.

— Ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ἡ εἰδήσις τῆς μεγαθύμου ἀποφάσεως τοῦ Γρανδέ διεδόθη εἰς τρεῖς συγχρόνως οἴκους, καὶ περὶ οὐδενὸς πλέον ἄλλου ἐγίνετο λόγος καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἢ περὶ ἀδελφικῆς στοργῆς. Παρεῖχον δὲ πάντες συγχώρησιν εἰς τὸν Γρανδέ διὰ τὴν πώλησιν εἰς ἣν εἶχε προβῆ, παραβαίνων τὴν ἔνορκον αὐτοῦ συμφωνίαν πρὸς τοὺς ἄλλους κτηματίας, καὶ πάντες ἐθαύμαζον τὴν τιμὴν αὐτοῦ, καὶ πάντες ἐπανηγύριζον γενναϊότητα, ἣς δὲν ἐνόμιζον αὐτὸν ἱκανόν. Οἱ Γάλλοι ἐνθουσιῶσι συνήθως καὶ ὀργίζονται καὶ παθαίνονται ἐκ τοῦ μετεώρου τῆς στιγμῆς, ἐκ παν-

τὸς ἐπιπλέοντος φρουγάνου, ὅπερ μεγαλοποιεῖ παροδικὴ ἐπιστημότης. Οἱ λαοὶ δὲν ἔχουσι, φαίνεται, μνήμην.

Ἀφοῦ ἐκλείσει τὴν θύραν τοῦ ὁ γέρον Γρανδέ, ἐκάλεσε τὴν Ἀννέταν.

— Μὴ λύσης ἀπόψε τὸν σκύλον, τῆ εἶπε, καὶ μὴ κοιμηθῆς. Ἐχομεν δουλειάν. Εἰς τὰς ἔνδεκα θὰ ἔλθῃ ὁ Κορνουαγέ μετ' ὁ μικρὸ ἀμαξάκι. Κύτταξε νὰ τὸν ἀκούσης ὅταν ἔλθῃ, καὶ νὰ τοῦ ἀνοίξης πρὶν κτυπήσῃ. Νὰ τοῦ εἰπῆς νὰ ἔμβῃ ἡσυχὰ ἡσυχὰ, χωρὶς νὰ κάμῃ κρότον, διότι ἡ ἀστυνομία δὲν χωρατεύει. Ἐπειτα δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἡ γειτονεῖα ὅτι ἔγω ἀπόψε ταξεῖδι.

Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ Γρανδέ ἀνέβη εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. ὅπου ἤκουσεν αὐτὸν ἡ Ἀννέτα κινουμένην του, τυρβάζοντα, ἐρευνῶντα, περιπατοῦντα ἄνω κάτω, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Δὲν ἤθελε προδήλως νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν γυναῖκα ἢ τὴν κόρην του, ἀπέφρουγε δὲ ἰδίως νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὃν καὶ κατηράσθη πως ἐν ἀρχῇ, βλέπων φῶς ἐν τῷ δωματίῳ του.

[Ἐπειτα συνέχεται]

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΩΣΙ

τὰ παιδιά.

Συνέχεια καὶ τέλος: ἰδί σελ. 77.

Πολλὰ εἶναι τὰ περὶ παιγιῶν τῶν παιδῶν λεκτέα, ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται ἰδίως περὶ ἐπιθεωρήσεως τῶν δυναμένων ν' ἀντικαταστήσωσι σκοπίμως τὰς ἀνωτέρω ἀναφερθείσας ἀνοικεῖους καὶ ἐπιβλαβεῖς διὰ τοὺς παῖδας διασκεδάσεις. Πόσον σπουδαίαν θέσιν μεταξὺ τούτων ἠδύνατο νὰ καθέξωσιν αἱ ἀθῶαι ἐκεῖναι ἡδοναί, ἃς ὁ γονεὺς καὶ ὁ παιδαγωγὸς δύναται ἀφθόνως νὰ παρέχωσιν εἰς τοὺς παῖδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ πλουσίου ταμεῖου τῆς φύσεως λαμβάνοντες τὰ βοηθήματα, εἴτε διὰ τοῦ καταρτισμοῦ διαφόρων συλλογῶν, εἴτε διὰ περιπάτων, ἢ τέλος δι' ἐκδρομῶν, καθ' ἃς μάλιστα συνδέεται καὶ ἡ σωματικὴ ἀσκησις πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἀνύψωσιν! Ἀλλὰ κατὰ πάντα ταῦτα δέον, ὡς ἐρρέθη ἤδη, ὁ καθοδηγῶν τὸ παιδίον νὰ αἰσθάνηται ἀνάλογον πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπην, διότι ἄλλως μάτην ἠθελεν ἐπιζητήσει τὴν διέγερσιν τῶν παρομοίων αἰσθημάτων ἐν τῇ τρυφερῇ ψυχῇ ἐκεῖνου. Δὲν δύναμεθα νὰ δώσωμεν ὅ,τι ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ἔχομεν! Καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῶν μουσείων ἔπρεπε νὰ καταλογίζηται εἰς τὰς τέρφεις τῶν παιδῶν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο καὶ ταῦτα ὄφειλον νὰ καθίστανται βαθμηδὸν πλουσιώτερα καὶ τελειότερα, νὰ γίνηται δὲ συχνότερα αὐτῶν χρῆσις.

Οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Δύσεως ἐπενόησαν τέρφεις ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῶν, αἰ-